

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

การท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปยุคทองของล้านนา : ร่องรอยและอิทธิพล ของพุทธศาสนา

Traveling with wisdom and art from the Golden Age of Lanna:
Traces and influences of Buddhism in the Golden Age of Lanna.

ธีระพงษ์ จาตุมา, วรวิทย์ นิเทศศิลป์, ปฎิเวธ เสาว์คง,
พลสรรคร์ สิริเดชนนท์, สุวิน มักได้

Teerapong Jatuma, woravit nithedsilp, Patiwet Saokng,
Ponsan, Siridechanont, Suween mukdai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: Ponwon2511@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่องการท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปยุคทองของล้านนา ร่องรอยและอิทธิพลของพุทธศานายุคทองของล้านนา กล่าวถึง คือ รูปแบบทางศิลปกรรมของอาคารมหาวิหาร นักวิชาการบางส่วนเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่รับอิทธิพลของพุทธคยาในประเทศอินเดียและขณะที่นักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ในส่วนของปริบทแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปยุคทองของล้านนา ตำแหน่งที่ตั้งของศิลปะสถิตมหาสถานจำลอง 7 แห่ง ณ วัดโพธาราม หรือวัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างในดินแดนที่ล้อมใสพุทธศาสนาซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานศรัทธากับการสร้างสรรคงานศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของดินแดนล้านนา นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาศิลปยุคทองของล้านนา ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราชที่เป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา ศิลปกรรม วรรณกรรม ตลอดจนการเมือง การทหารที่สำคัญที่สุดยุคหนึ่งของเชียงใหม่และล้านนา รวมทั้งร่องรอยและอิทธิพลของพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างถิ่นผ่านคติความเชื่อที่มีร่วมกัน

คำสำคัญ : แหล่งท่องเที่ยว, ภูมิปัญญางานศิลปะ, ร่องรอยและอิทธิพลของพุทธศาสนา

Abstract

Academic articles About traveling, wisdom, and art from the Golden Age of Lanna Traces and influences of Lanna Golden Age Buddhism mentioned are the artistic styles of the Mahawihan buildings. Some scholars believe that it is a style influenced by Bodhgaya in India, while others speculate that it was influenced by Bagan art from the Republic of the Union of Myanmar. In the context of tourist attractions, wisdom and art from the Golden Age of Lanna.

Location of 7 replicas of Sila Satta Mahasathan At Wat Photharam or Wat Chet Yot Chiang Mai Province Built in a land that venerates Buddhism, which reflects the integration of faith with the creation of unique art works of the land of Lanna. It is also mentioned

The history and importance of the wisdom and art of the Golden Age of Lanna. During the reign of King Tilokarat It was the golden age of Buddhism, art, literature, and politics. One of the most important military eras of Chiang Mai and Lanna. Including traces and influences of Buddhism showing the relationship between people from different places through shared beliefs.

Keywords: Tourism, Cultural Culture Learning Center, Cultural learning resources.

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการสถานที่ อันเป็นสัญลักษณ์มรดกเพื่อการท่องเที่ยว (International Cultural Tourism Charter Managing-Tourism at Places of Heritage Significance) โดยมีสาระสำคัญได้แก่ การจัดทำท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างรับผิดชอบ พร้อมกับการจัดการที่ดี ควบคู่กันระหว่างคนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนโดยมีการอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยวในแหล่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งมีจุดเน้นสำคัญของ ศิลปะยุคทองของล้านนาและสัตตมหา อนุสรณ์การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าถือเป็นวัฒนธรรมเฉพาะในเอเชียอาคเนย์ที่ปรากฏตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 ลงมาโดยที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนทั้งในศิลปะอินเดีย ศิลปะลังกา รวมถึงในศิลปะเอเชียอาคเนย์ สมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19, เซซฐ์ ดิงส์ลูชลี.(2555:301) คุณค่า

ของพุทธศิลปะกับหลักธรรม ในส่วนที่เกี่ยวของของช่างกับพระพุทธรูปจะปรากฏคุณค่าทางปรัชญาวัฒนธรรมแล้วยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางหลักธรรมคำสอน.(ผศ.ดร.จารุวรรณ พึ่งเทียร, พุทธศิลป์, 2560:15-18) รูปแบบงานศิลปะการเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์ หลังที่ทรงตรัสรู้ บันทึกไว้คัมภีร์ และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน และตำแหน่งที่ตั้งของสถูปมหาสถาน คือ ตำแหน่งที่พระพุทธรูปทรงเสวยวิมุตติสุขทั้งเจ็ดแห่งในปัจจุบัน ณ ประเทศอินเดีย และสถูปมหาสถานี่สร้างในดินแดนที่ล้อมใสพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ศรีลังกา อินโดนีเซีย ไทย พม่า และลาว ไม่เพียงแต่ให้ความเข้าใจเรื่องราวทางโบราณคดีและศิลปะในพุทธศาสนาเท่านั้น “สถูปมหาสถาน” ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของอินเดียอันเป็นต้นกำเนิดพุทธศาสนาและหลายดินแดนในเอเชียอาคเนย์ ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างถิ่นผ่านคติความเชื่อที่มีร่วมกัน ทว่ามีรูปแบบของงานศิลปกรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานศรัทธากับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละดินแดนเช่นกัน (เชษฐ ติงสัญชลี, 2555)

พระเจ้าติโลกราชโปรดให้สร้างวัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1999 พร้อมกับทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตอนกิ่งมาจากวัดป่าแดง ณ พระอารามนี้ด้วย จึงเป็นที่มาของชื่อพระอารามว่า “มหาโพธาราม” พร้อมทั้งก่อสร้างสถูปมหาสถานเหมือนครั้งพุทธประวัติตอนมารวิชัย(พระรัตนปัญญา ชินกาลมาลีปกรณ์(2518:148-149) วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1999 พร้อมกับทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตอนกิ่งมาจากวัดป่าแดง ณ พระอารามนี้ด้วย จึงเป็นที่มาของชื่อพระอารามว่า “มหาโพธาราม” พร้อมทั้งก่อสร้างสถูปมหาสถานเหมือนครั้งพุทธประวัติตอนมารวิชัย ทรงสดับธรรมบรรยาย จากสำนักพระภิกษุสีหฬ เรื่องอานิสงส์ปลูกต้นโพธิ์ มีพระราชประสงค์ใคร่จะปลูกต้นมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาหาสถานที่สมควรก็ทรงเห็นสถานอันควร คือที่วัดมหาโพธารามนี้ ครั้นแล้วพระเจ้าติโลกราชจึงโปรดให้สร้างอารามขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นที่อยู่ของ “พระมหาเถระชื่ออุตตมปัญญา” แล้วโปรดให้ปลูกต้นโพธิ์ในอารามนั้นในปีเดียวกัน จริงอยู่ พระภิกษุก่อน ๆ ไปสีหฬแล้วนำพืชจากกิ่งโพธิ์เบื้องขวาจากสีหฬนั้นมาปลูกไว้ในอารามเชิงดอยสุเทพ (วัดป่าแดงมหาวิหาร) ครั้งนั้นพระราชาโปรดให้นำพืชจากมหาโพธิ์ต้นเชิงดอยสุเทพนั้น แล้วปลูกไว้ในอารามที่สร้างขึ้นนี้ เพราะเหตุที่ต้นมหาโพธิ์ปลูกในอารามนี้ จึงปรากฏ ชื่อว่า วัดมหาโพธาราม ครั้งทรงปลูกต้นมหาโพธิ์เสร็จ

แล้วพระองค์โปรดให้จัดพิธีทั้งปวง คือ สร้างเวที่ให้เหมือนต้นมหาโพธิ์เสร็จแล้วพระองค์โปรดให้จัดพิธีทั้งปวง คือ สร้างเวที่ให้เหมือนต้นมหาโพธิ์ที่พระพุทธทรงผจญมารและสร้างสถมมหาสถาน ต่อจากนั้น ในปีวอก จุลศักราช 838 พ.ศ. 2019 โปรดให้สร้างมหาวิหารในอารามนั้น, (กรมศิลปากร, "ชินการมาลีปกรณ์ 2539:366-367)

รูปแบบทางศิลปกรรมของอาคารมหาวิหาร นักวิชาการสันนิษฐานไว้ 2 แนวทาง รูปแบบที่รับอิทธิพลของพุทธคยา ในประเทศอินเดีย, (อี ดับบลิว ฮัตชินสัน E.W.Hutchinson 1951.) อ้างว่า เจดีย์เจ็ดยอดนี้ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1998 ในสมัยพระเจ้าติโลกราช โดยจำลองแบบเจดีย์พุทธคยาที่อินเดีย ขณะที่นักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะพุกามจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา, หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้ทำเชิงอรธไว้ ในข้อสันนิษฐานล่าสุดว่า เจดีย์เจ็ดยอดอาจได้แบบมาจากพม่าที่วิหารมหาโพธิ์ ซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ.1858 โดยเลียนแบบพุทธคยามาสร้าง, ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพญา, หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้ทำเชิงอรธเพิ่มเติม 2414:150-160) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่าอาคารดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสัญลักษณ์ตามความหมายของโพธิบัลลังก์ ศูนย์กลางของการสร้างสถมมหาสถาน และเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพุทธประวัติ ตอนตรัสรู้ พุทธศิลปะยุคทองของล้านนา พุทธประวัติเสวยวิมุตติสุข

โพธิบัลลังก์ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงประทับนั่งขัดสมาธิ ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ และทรงตั้งวิริยธิษฐานปฏิญาณพระองค์ว่า ตราบใดที่ยังไม่บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วไซ้ จะไม่ยอมลุกจากที่ประทับนั้น แม้มังสะและโลหิตจะเหือดแห้งสูญสิ้นไป เหลือแต่หนังและกระดูกก็ตามที เมื่อพระองค์ตรัสรู้ได้ 7 วันจึงเสด็จจากวัชรอาสน์, (คัมภีร์สมภารวิปาก, พระธรรมมหาวิราวุธ 2504:507-540) อนิมิสเจดีย์ สถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงเกิดทิพยจักขุญาณ, (สมเด็จพระมหาสมรเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, ปฐมสมโพธิกถา, 2539:100-106) รัตนจกลมเจดีย์ ทรงบันดาลให้เกิดทางจงบรมระหว่างต้นพระศรีมหาโพธิ์กับอนิมิสเจดีย์ แล้วทรงเดินจงบรมตลอดสัปดาห์, (ชินมหานิทาน กรมศิลปากร 2530:98-114) รัตนขจรเจดีย์ สถานที่ที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ภายในเรือนแก้วทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ เรือนแก้วดังกล่าวนี้ โดยอุปมาแล้ว สร้างมาจากพระธรรม คือสติปัญญา 4 เป็นพื้น อธิติบาท 4 เป็นเสา สัมมปธานเป็นผนัง และพระอภิธรรมเป็นหลังคาในขณะเดียวกันทรงพิจารณาพระวินัยปิฎก สุตตนปิฎก และอภิธรรมปิฎกในสามสัปดาห์ก่อนหน้านี้ พระองค์ยังไม่มีรัศมีใด ๆ หลังจากที่ทรงพิจารณามหาปัญญา ฉัพพรรณรังสี หรือรัศมี 6 สี อันได้แก่ เขียว เหลือง แดง ขาว หงสบาท และประภัสสรได้แผ่ออกมาจากพระวรกาย, (คัมภีร์สมภารวิปากกรมศิลปากร, ชินมหานิทาน 2530: 507-540.) อชปาลนิโครธ-สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับพิจารณาธรรม

และทรงมีพุทธปฏิมาได้อนางมาร,(กรมศิลปากร,ชินมทานิทาน 2530:15) สระมุจลินท์ สถานที่ที่ พระพุทธองค์ได้เสด็จไปประทับใต้ต้นมุจลินท์และเสวยวิมุตติ,(คัมภีร์สมภารวิบาท พระธรรม มหาวีรานุวัตร 2504:507-540) ราชายตนะ สถานที่ที่พระพุทธองค์เสวยวิมุตติสุขอยู่ภายใต้ ต้นราชายตนะ ตลอด 7 วัน ระหว่าง 49 วัน,(ธนิต อยุธยา (ผู้แปล),2539:114-121) สัตตมหาส ถานจำลอง 7 แห่ง เป็นโบราณสถานสำคัญที่พระเจ้าติโลกราช สร้างเป็นอนุสรณ์แทนการตรัสรู้ ของพระพุทธเจ้า ที่สร้างในวาระการประชุมสังคายนาพระไตรปิฎกแต่ครั้งสมัยนั้น ซึ่งเป็น สิ่งมหัศจรรย์ที่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันให้ความเคารพ นับถือ และยังนับว่าเป็นสื่อการ ถ่ายทอดพุทธประวัติและพระจริยวัตรของพระพุทธองค์ได้ดีที่สุด จึงให้ความสำคัญของการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยวต่อไป

บริบทแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญางานศิลปะยุคทองของล้านนา

ประวัติและความสำคัญ

พญาติโลกราช กษัตริย์เชียงใหม่ (กษัตริย์ลำดับที่ 10 แห่งราชวงศ์มังราย ครองราชย์ พ.ศ. 1985-2031) โปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นบริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง เชียงใหม่ เพื่อเป็นที่ปลูกต้นไม้ศรีมหาโพธิ์ ที่แบ่งหน่อมาจากวัดป่าแดงที่เป็นวัดศูนย์กลางของ สงฆ์สายลังกาใหม่ แล้วขนานนามว่า วัดมหาโพธาราม พระองค์โปรดให้ตกแต่งสถานที่นั้นให้ เป็นสัตตมหาสถาน ให้เปรียบเสมือนกับสถานที่ 7 แห่งที่พระพุทธองค์เสวยวิมุตติสุขภายหลัง พระพุทธองค์ตรัสรู้ (ตามพุทธประวัติ พระพุทธองค์เสวยวิมุตติสุขแห่งละหนึ่งสัปดาห์ เป็นเวลา 7 สัปดาห์) โดยถือเอาเจดีย์วิหารโพธิบัลลังก์นั้นเป็นศูนย์กลางทรงสร้างสัตตมหาสถาน

1. โพธิบัลลังก์ คือ พระเจดีย์เจ็ดยอด (เจดีย์วิหาร) อาจได้รับอิทธิพลมาจากมหา โพธิเจดีย์พุทธคยาหรือเจดีย์มหาโพธิ์ในพม่า มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยประดิษฐานในคูหาทาง ด้านหน้า (แทนสัปดาห์ที่ 1 เสด็จประทับใต้ร่มไม้โพธิ์)

2. อนิมิสเจดีย์ อยู่นอกกำแพงแก้วทางทิศตะวันออกของเจดีย์วิหาร เป็นเจดีย์ ทรงปราสาทยอดในผังแปดเหลี่ยม ในคูหาประดิษฐานพระพุทธรูปปางถวายเนตร (แทน สัปดาห์ที่ 2 เสด็จประทับ ณ อนิมิสเจดีย์ ทรงยืนจ้องดูต้นมหาโพธิ์โดยมิได้กะพริบพระเนตร)

3. รัตนจกกรมเจดีย์ อยู่ทางทิศเหนือใกล้กับอนิมิสเจดีย์ คงเหลือเพียงฐานอาคาร ที่ทอดยาวไปตามทิศตะวันตก – ตะวันออก (แทนสัปดาห์ที่ 3 เสด็จประทับ ณ รัตนจกกรมเจดีย์ ทรงนิมิตสถานที่เดินจงกรมขึ้นแล้วเดินจงกรมตลอดสัปดาห์)

4. รัตนขรรเจดีย์ อยู่ทางทิศตะวันตกของเจดีย์วิหาร เป็นเจดีย์ทรงปราสาทมี ชุ่มจรระนำ ๘ ทิศ สันนิษฐานว่าใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ (แทนสัปดาห์ที่ ๘ ที่

พระพุทธองค์ประทับในเรือนแก้ว เพื่อพิจารณาธรรม)

5. อชปาลนิโครธ ปัจจุบันยังไม่พบ ((แทนสัปดาห์ที่ 5 ที่พระพุทธองค์ประทับใต้ต้นไทรที่เป็นที่พักของคนเลี้ยงแพะ และทรงแสดงธรรมแก่พราหมณ์)

6. สระมุจลินท์ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประกอบด้วยอาคารในผังสี่เหลี่ยมติดสระน้ำ สันนิษฐานว่าในอดีตเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก (แทนสัปดาห์ที่ 6 ที่พระพุทธองค์ประทับใต้ต้นจirimสระน้ำแล้วเกิดฝนตก พญานาคจึงแผ่พังพานป้องกันพระพุทธองค์จากฝน)

7. ราชายตนะ อาจหมายถึงเจดีย์แก้วที่ตั้งอยู่ด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์วิหาร นอกกำแพงวัดมหาโพธาราม รูปแบบเป็นเจดีย์ทรงปราสาทคล้ายรัตนฆรเจดีย์ (แทนสัปดาห์ที่ 7 พระพุทธองค์ประทับใต้ต้นเกดเสวยวิมุตติสุขและมีพ่อค้าถวายนมผงผสมน้ำผึ้ง)

วัดนี้เป็นที่กระทำสังคายนาพระไตรปิฎกในปี 2020 โดยที่พญาติโลกราชทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต พระยอดเชียงราย (กษัตริย์ลำดับที่ 11 แห่งราชวงศ์มังราย ทรงเป็นพระนัดดาพญาติโลกราช ครองราชย์ พ.ศ.2031 - 2050) ได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพที่วัดนี้ แล้วให้สร้างพระมหาสุปไว้บรรจพระอัฐิ(พระรัตนปัญญา ชินกาลมาลีปกรณ์(2518:148-149)

ในรัชสมัยพญาเมืองแก้ว ได้โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์ วัดกุสุตถานในพระอารามถวายที่ดิน เพื่อแลกที่วัดซึ่งใช้เป็นถวายพระเพลิงศพพญาติโลกราช แล้วสร้างอุโบสถพร้อมพระพุทธรูปนั่งสมาธิประดิษฐานไว้ ต่อมาได้ปฏิสังขรณ์หอพระไตรปิฎกที่สร้างตั้งแต่สมัยพญาติโลกราช ตลอดจนสร้างมหาวิหารและก่อพระเจดีย์ไว้ด้วย โบราณสถานและโบราณวัตถุสำคัญประกอบด้วย

เจดีย์วิหาร คือวิหารเจดีย์ยอดที่รู้จักกันในปัจจุบันสืบเนื่องจากยอดทั้งเจ็ดที่ส่วนบนของวิหารซึ่งมียอดทรงศิขรและยอดเจดีย์ทรงระฆัง เจดีย์องค์นี้ยังคงมีความเชื่อที่ตรงกันว่าควรจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช แต่ในเรื่องของการสืบทอดทางรูปแบบนั้นมีความเห็นเป็นสองแนวทาง แนวทางแรกสันนิษฐานว่ารับอิทธิพลมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย แต่อีกแนวทางหนึ่งสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นรูปแบบจากวิหารมหาโพธิที่พุกามก็เป็นได้ นอกจากนี้แล้วผนังภายนอกของวิหารยังประดับด้วยปูนปั้นรูปเทวดาที่รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัยปะปนกับศิลปะพุกามและศิลปะลังกาแต่สำหรับลวดลายปูนปั้นรูปพันธุ์พฤกษาน่าจะเป็นอิทธิพลจากศิลปะจีน

เจดีย์วิหาร เป็นโบราณสถานหลักของวัดและเป็นที่มาของชื่อวัดพระเจ้าติโลกราชโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1998 เพื่อเป็นสถานที่จำพรรษาของ พระอุทมปัญญามหาเถระ ซึ่งเดินทางกลับจากศึกษาพระพุทธศาสนาที่ลังกาพร้อมทั้งนำต้นพระศรีมหาโพธิ์มาปลูกไว้ที่นี่ จึงเป็นที่มาของชื่อ “วัดมหาโพธาราม” โดยพระเจ้าติโลกราชโปรดให้ช่างจำลองแบบมาจากเจดีย์พุทธคยา มีนัยเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระพุทธศาสนาครบ 2,000 ปี, (ศกดิ์ชัย สายสิงห์, ศิลปะล้านนา 2556:150) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้ตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับรูปแบบทางศิลปกรรมของอาคารมหาวิหารไว้ 2 แนวทางด้วยกัน บางส่วนเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่รับอิทธิพลของพุทธคยาในประเทศอินเดีย ขณะที่นักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะพุกามจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่าอาคารดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสัญลักษณ์ตามความหมายของโพธิบัลลังก์ ศูนย์กลางของการสร้างสถูปมหาสถาน และเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพุทธประวัติตอนตรัสรู้, (เอ็ดดับบลิว ฮัตชินสัน E.W.Hutchinson 1951.) อ้างว่า เจดีย์เจ็ดยอดนี้ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1998 ในสมัยพระเจ้าติโลกราช โดยจำลองแบบเจดีย์พุทธคยาที่อินเดีย ขณะที่นักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะพุกามจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา, หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล ได้ทำเชิงอรธไว้ข้อสันนิษฐานล่าสุดว่า เจดีย์เจ็ดยอดอาจได้แบบมาจากพม่าที่วิหารมหาโพธิ์ซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ.1858 โดยเลียนแบบพุทธคยามาสร้าง, (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพญา, หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล 2414:150160) ปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่าอาคารดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสัญลักษณ์ตามความหมายของโพธิบัลลังก์ ศูนย์กลางของการสร้างสถูปมหาสถาน และเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพุทธประวัติตอนตรัสรู้ พุทธศิลปะยุคทองของล้านนา พุทธประวัติเสวยวิมุตติสุข

เจดีย์บรรจุอัฐิพระเจ้าติโลกราช เป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดทรงระฆังที่มีขนาดใหญ่องค์หนึ่ง คง สร้างขึ้นในราว พ.ศ.2031 ลักษณะประกอบด้วยฐานเขียงสี่เหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกันรับฐานปัทมลูกแก้วอกไก่ ซึ่งเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของส่วนฐานในศิลปะล้านนา ส่วนกลางเป็นเรือนธาตุสี่เหลี่ยมยกเก็จมีจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปทั้งสี่ด้าน ส่วนยอดเป็นหลังคาลาดขนาดใหญ่รับชั้นลดและยอดทรงระฆัง ซึ่งสร้างขึ้นโดยพระยอดเชียงราย เพื่อบรรจุพระอัฐิของพระเจ้าติโลกราช ในปี พ.ศ.2043 คัดเลือกรูปแบบที่เป็นผลงานชิ้นสำคัญมาสร้างให้เท่ากันเป็นการยืนยันในด้านรูปแบบอีกทางหนึ่งว่าเจดีย์ทรงปราสาทแบบวัดเจดีย์หลวงหรือแบบล้านนานั้นได้รับความนิยมขึ้นในยุคที่ล้านนาเจริญรุ่งเรืองสูงสุดนี้เอง กับอีกแห่งหนึ่งคือเจดีย์วัดเชียงมั่น จัดเป็นเจดีย์ทรงปราสาทแบบล้านนาที่ระเบียบการก่อสร้างแบบเดียวกัน เพียงแต่มีขนาดเล็กกว่า ส่วนยอดของเจดีย์หลวงจึงมีลักษณะเดียวกับเจดีย์วัดเชียงมั่นมาก

ที่สุด,(สงวน โขติสุขรัตน์,2515:114)

คู่ประดิษฐานพระแก่นจันทน์ ตามเอกสารประวัติศาสตร์ โบราณสถานหลังนี้ น่าจะเป็นมณฑปประดิษฐานพระแก่นจันทน์ในปี 2068 เพราะตำแหน่งที่ตั้งปัจจุบันอยู่กลาง อุโบสถและลักษณะทางสถาปัตยกรรมและลวดลายประดับสามารถกำหนดอายุถึงราวกลาง พุทธศตวรรษที่ 21

ซุ้มประตูโขง อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของวัด ลักษณะแต่เดิมคงมีโครงสร้างวงโค้งเพื่อรับส่วนยอด ด้านบนที่เป็นชั้นลดหลั่นกันขึ้นไปเช่นเดียวกับยอดของมณฑปพระแก่นจันทน์ จากลักษณะของลวดลายปูนปั้นประดับ เข้าใจว่าสร้างราวพุทธศตวรรษที่ 21 (กรมศิลปากร,ชินการมาลีปกรณ์ 2539:366-367)

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวภูมิปัญญาพุทธศิลป์ยุคทองของล้านนา การเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์ หลังที่ทรงตรัสรู้ ที่บันทึกไว้คัมภีร์ ที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงาน ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน และตำแหน่งที่ตั้งของสัตตมหาสถาน คือ ตำแหน่งที่พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขทั้งเจ็ดแห่งในปัจจุบัน ณ ประเทศอินเดีย และสัตตมหาสถาน ที่สร้างในดินแดนที่ล้อมใส่พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ศรีลังกา อินโดนีเซีย ไทย พม่า และลาวไม่ “สัตตมหาสถาน” ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของอินเดียนั้นเป็นต้นกำเนิดพุทธศาสนาและหลายดินแดนในเอเชียอาคเนย์ ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างถิ่นผ่านคติความเชื่อที่มีร่วมกัน ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานศรัทธากับการสร้างสรรค้งานศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละดินแดน

พระเจดีย์รูปแบบพิเศษ วิหารมหาโพธาราม(วัดเจ็ดยอด)จังหวัดเชียงใหม่

วิหารมียอดเจดีย์บนหลังคา จำนวน 7 ยอด โดยมีประตูทางเข้าด้านหน้า(ตะวันออกด้านเดียว) พระเจ้าติโลกราชทรงโปรดสถาปนาขึ้นมาใหม่ มหาเจดีย์ที่นำมาสร้างชิ้นนี้เป็นแบบจำลองมาจากมหาเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นสถานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มหาเจดีย์นี้ เป็นแบบสถานปัตยกรรมแปลกพิเศษไปจากแหล่งอื่น กล่าวคือ ชั้นล่างเป็นห้องโถง หลังคาเป็นยอด 7 ยอด ด้านข้างผนังด้านนอกตกแต่งรูปภาพลวดลายปูนปั้นประติมากรรมภาพเทวดาหรือพระโพธิสัตว์ทรงเครื่องศิวารมณ์สวยงามยิ่งส่วนปราศรัยยอดเจดีย์ทั้งเจ็ดองค์บนดาดฟ้าพระวิหาร ปราศรัยองค์ใหญ่อยู่ตรงกลางและรายล้อมด้วยปราศรัยองค์เล็กอีก 6 องค์ ผู้คนจึงนิยมเรียกว่า “วัดเจ็ดยอด” สืบมา

วิหารเจ็ดยอด ถือเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาเพียงแห่งเดียวที่ปรากฏอดินข
ระแบบอินเดียเหนืออย่างชัดเจน การที่ศิขระปรากฏอยู่ในแบบปัญญาตนะ รวมถึงการที่ศิขระ
มีเส้นรอบนอกเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูนั้น เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า วิหารเจ็ดยอดเป็นการจำลองแบบ
มาจากวิหารมหาโพธิ์ที่พุทศยา,(A.B. Griswold,(1965,pp.185-188) ศิขระของวิหารเจ็ดยอด
ซึ่งมีการวางผังแบบปัญญาตนะ ส่วนบนขององค์สถาปัตยกรรมประกอบด้วยยอดแบบศิขระและสถาปัตยกรรม
ศิขระของวิหารเจ็ดยอด ซึ่งมีการวางผังแบบปัญญาตนะ ส่วนบนขององค์สถาปัตยกรรมประกอบด้วย
ยอดแบบศิขระและสถาปัตยกรรม พระเจดีย์เจ็ดยอด พระอารามหลวง ศิขระของวิหารเจ็ดยอด ซึ่ง
มีการวางผังแบบปัญญาตนะ ยอดศิขระแสดงเค้าโครงของรูปทรงที่รับอิทธิพลจากต้นแบบเจดีย์
มหาโพธิ์ที่พุทศยาประเทศอินเดีย ยอดศิขระมีการประดับปูนปั้นซึ่งแสดงการแบ่งเง้าออกเป็น
ชั้น ๆ แต่ละชั้นมีการประดับลวดลายลายหน้าวงโค้งเกือกม้าแบบอินเดียซึ่งเรียกว่า “กุฑู”
ที่ด้านข้างและด้านบนสุดประภาการประดับกลีบมะเฟืองที่เรียกว่า “อมลกะ” ด้านบนของศิขระ
ปรากฏอมลกะทรงระฆัง เทียบได้กับยอดศิขระของวิหารมหาโพธิ์พุทศยา ลายรูปปั้นเทวดานั่ง
ประนมหัตถ์ที่ผนังด้านข้าง ลายรูปปั้นรูปเทวดายืนประนมหัตถ์บริเวณส่วนที่ย่อมุมขององค์
สถาปัตยกรรม แสดงการย่อมุมและลดระดับความสูงทางด้านข้างของสถาปัตยกรรมเจ็ดยอด

รูปแบบงานศิลปะการเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์ หลังที่ทรงตรัสรู้ บันทึก
ไว้คัมภีร์ และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และ
สถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติ
ความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและ
มหายาน และตำแหน่งที่ตั้งของสถูปมหาสถาน คือ ตำแหน่งที่พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุข
ทั้งเจ็ดแห่งในปัจจุบัน ณ ประเทศอินเดีย และสถูปมหาสถานที่สร้างในดินแดนที่ล้อมใสพุทธ
ศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ศรีลังกา อินโดนีเซีย ไทย พม่า และลาว ไม่เพียงแต่ให้ความ
เข้าใจเรื่องราวทางโบราณคดีและศิลปะในพุทธศาสนาเท่านั้น “สถูปมหาสถาน” ที่ปรากฏใน
งานศิลปกรรมของอินเดียอันเป็นต้นกำเนิดพุทธศาสนาและหลายดินแดนในเอเชียอาคเนย์ ยัง
แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างถิ่นผ่านคติความเชื่อที่มีร่วมกัน ทว่ามีรูปแบบ
ของงานศิลปกรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานศรัทธา
กับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละดินแดนเช่นกัน (เชษฐ ติงส์กุลลี,
2555)

สังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ของโลก

พญาติโลกราชทรงโปรดให้ประชุมพระเถระ โดยมีพระธรรมทินมหาเถระ เจ้าอาวาสวัดป่าตาลเป็นประธาน กระทำสังคายนาชำระพระคัมภีร์พระไตรปิฎกที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) เพราะพญาติโลกราช เมื่อ พ.ศ.2020 ทรงปลูกต้นไม้ไว้ในวัด การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งนี้ เป็นครั้งที่ 8 ของโลก เรียกว่า “อัฐมสังคายนา” ทำให้พระพุทธรูปศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก พระสงฆ์ล้านนาเชี่ยวชาญภาษาบาลีและต่อมาในรัชกาลพญาเมืองแก้ว พระสงฆ์ล้านนาได้รับจนาคัมภีร์พุทธศาสนา เช่น ชินกาลมาลีปกรณ์ มังคลทีปนี ฯลฯ คัมภีร์เหล่านี้ได้ใช้เป็นคัมภีร์สอบพระสงฆ์เปรียญ 7-9 มาจนปัจจุบัน กล่าวได้ว่า พระสงฆ์ล้านนาเชี่ยวชาญภาษาบาลีมากที่สุดในประเทศในเอเชียอาคเนย์ในอดีต พญาติโลกราช จึงได้รับพระเกียรติเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า “พญาศิริธรรมจักรวดีโลกราชามหารมิกราช พญานครพิงค์เชียงใหม่” ครั้นพระเจ้าติโลกราชสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2030 (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ มล. 2536) อัฐมสังคายนาเมื่อ พ.ศ. 2020 ในการนั้น พระเจ้าติโลกราชโปรดให้อาราธนาพระเถระผู้ใหญ่ในอาณาจักรล้านนาและทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภก มีพระธรรมทินมหาเถระจากวัดป่าตาลเป็นประธาน ร่วมกับพระเถระผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและภาษาบาลี ใช้เวลาสังคายนาทิ้งสิ้น 1 ปี จึงแล้วเสร็จ ถือเป็นกาสังคายนาครั้งที่ 8 ของโลก (อัฐมสังคายนา) พระเจ้าติโลกราชจึงโปรดให้สร้างหอมณเฑียรธรรม เพื่อเป็นสถานที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกซึ่งได้คัดลอกจากการสังคายนาครั้งนี้ อย่างไม่รู้เหตุการณสังคายนาครั้งที่ 8 นี้ยังคงเป็นข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีถึงข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ซึ่งยังต้องรอการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

สรุป ภูมิปัญญาศิลปยุคทองของล้านนา มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ล้ำค่าจนเรียกได้ว่า มีครบทุกประการ คือมีสถานะธรรมสถานะวัดถุ สถานะบุคคล สถานะพิธีที่บรรพชนได้กระทำและปลูกสร้างไว้เป็นวัดที่มีชื่อเสียงทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ชาวพุทธรู้จักดี เพราะเป็นวัดที่พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์เม็งรายสถาปนาขึ้นและวัดนี้ยังใช้เป็นสถานที่ประชุมสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ของโลก สัตตมหาสถาน เป็นอีกโบราณสถานสำคัญที่สร้างในวาระการประชุมสังคายนาพระไตรปิฎกแต่ครั้งสมัยนั้น ซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันให้ความเคารพ นับถือ และยังนับว่าเป็นสื่อการถ่ายทอดพุทธประวัติและพระจริยวัตรของพระพุทธองค์ได้ดีที่สุด

แหล่งเที่ยวภูมิปัญญาศิลปยุคทองของล้านนา

การศึกษาศักยภาพแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างในอีสานใต้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าแหล่งโบราณสถานวัฒนธรรมล้านช้างที่อาจพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้แหล่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีตหรือมีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม หรือวันสำคัญในท้องถิ่นสามารถนำไปใช้เป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ แต่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อส่งเสริมให้โบราณสถานมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งและบูรณะโบราณสถานให้อยู่ในสภาพดี การบูรณาการการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นไว้ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, (ณรงค์ เส็งประชา, 2538)

ประเพณีเพื่อ การท่องเที่ยว : จุดเปลี่ยนของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการศึกษา พบว่า ศึกษา การปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินกิจกรรมตามประเพณี เพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้รับความกระทบกระเทือนอย่างไรบ้าง ได้เลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเลือกศึกษาในกิจกรรมประเพณีการบรรพชาสามเณร หรือปอยสังลองที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย เป็นเพียงการนำเสนอผลกระทบอย่างหนึ่งของการจัดกิจกรรมประเพณีเพื่อตอบสนองการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเด็นที่เกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ ทางสังคมของคนในชุมชน เพราะขณะที่การเปลี่ยนแปลงประเพณีการท่องเที่ยวได้ทำลายระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเดิมให้หมดไป ก็ได้สร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้ง ไม่เป็นผลดีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขึ้นมาแทนระบบความสัมพันธ์แบบใหม่นี้ เป็นระบบที่คนในชุมชน มีความห่างเหินกันมากขึ้นเป็นระบบที่คนจะต้องคิดคำนวณทุกครั้งก่อนจะตัดสินใจร่วมกิจกรรม ทางสังคมว่าการมีส่วนร่วมนี้ตนเองจะได้ประโยชน์คุ้ม หรือไม่ และใครจะได้ประโยชน์มากกว่า ซึ่งหากระบบคิดคำนวณเช่นนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็เป็นเรื่องที่ยากยิ่งที่จะสามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณีใด ๆ ไว้ได้อย่างสมบูรณ์, (สุรีย์ บุญญานพวงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, 2539)

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์และรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความเป็นชนชาติไทยรวมถึงศึกษา

แนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐผู้ประกอบการภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวชาวไทย ในจังหวัดกาญจนบุรี ชลบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และนนทบุรี(สงศรี วงษ์เวช 2545)

ข้อจำกัดของแหล่งศิลปวัฒนธรรม ศึกษาการตลาดท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม และเสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งศิลปวัฒนธรรม การสำรวจพบว่า กลุ่มวัดและชุมชนริมน้ำมีอุปสงค์การท่องเที่ยวสูงสุด รองลงมาคือ แหล่งโบราณคดี กลุ่มวัฒนธรรมมอญ สามโคก และกลุ่มเมืองปทุมธานี ด้านความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานสูง ปัญหา คือแหล่งคมนาคมทางน้ำไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงพอ รองลงมา คือกลุ่มสามโคกซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนมอญเป็นจุดแข็ง ปัญหา คือ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ผลการศึกษาศักยภาพของตลาดท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ด้านการเข้าถึง ด้านแหล่งศิลปวัฒนธรรม ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยว และด้านจินตภาพของแหล่งท่องเที่ยว,(ธัญญา นวลละออง 2547) การศึกษาแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนบ้านแพรงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ยั่งยืนพบว่า อำเภอบ้านแพรงมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีการขุดพบโบราณวัตถุ เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก และพบสมุดข่อยโบราณตามวัดเก่าของชุมชน ที่มีบันทึกกล่าวถึงบ้านแพรงตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำลพบุรีสายเก่า ความเป็นอยู่ตามวิถีการเกษตร มีหัตถกรรมสำคัญคือ พัดสาน มีตำนาน มีความเชื่อที่จารึกในสมุดข่อยที่ถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานบ้านแพรงให้รู้จักในงาน วันรักษบ้านแพรง นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะมีคุณค่าทางการศึกษา มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความปลอดภัย แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดศักยภาพความพร้อมของบุคลากร,(พันทิพามาลา และลำยอง ปลั่งกลาง 2552) ได้ดำเนินการวิจัยในโครงการพัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ เพื่อศึกษารูปแบบและพัฒนาการของตลาดน้ำและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะมีผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นในชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชันและตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่า การท่องเที่ยวทั้งสองตลาดน้ำ มีผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านบวกและด้านลบแต่ผลกระทบในทางวัฒนธรรมเป็นด้านบวกเนื่องจากเกิดการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ในด้านการแต่งตัว กิจกรรมทางวัฒนธรรม ความรู้สึกภูมิใจในท้องถิ่นของตน,(เมณีวรรณ ผิว นิมและปรารณา จันททรัพย์, 2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มแม่น้ำปิงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิงพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามานำไปสังเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง การศึกษาเป็นเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงครอบคลุมสองฝั่งแม่น้ำปิงตั้งแต่ฝายพระยาคำจนถึงท่าวัดศรีโฆง

สรุปว่า การท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปะที่มีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ครบถ้วน จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ให้สามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ 2 รูปแบบหลักๆ คือการท่องเที่ยวทางน้ำและทางบก คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่หลากหลายที่เด่นชัด มีความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดูแลสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ บริเวณแหล่งท่องเที่ยว คือ ทำการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ได้ง่ายเพราะเกิดกระแสนิยมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมีความเป็นเมืองท่องเที่ยวเป็นพื้นอยู่แล้ว

ความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาศิลปะยุคทองของล้านนา

ศิลปะยุคทองของล้านนา พระเจ้าติโลกราชโปรดให้สร้างวัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1999 พร้อมกับทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตอนกิ่งมาจากวัดป่าแดง ณ พระอารามนี้ด้วย จึงเป็นที่มาของชื่อพระอารามว่า “มหาโพธาราม” พร้อมทั้งก่อสร้างสถมมหาสถานเหมือนครั้งพุทธประวัติตอนมารวิชัย (พระรัตนปัญญา ชินกาล มาลีปกรณ์ 2518:148-149) ทรงสดับธรรมบรรยาย จากสำนักพระภิกษุสีหฬ เรื่องอนินสงส์ปลูกต้นโพธิ์ มีพระราชประสงค์ใครจะปลูกต้นมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาหาสถานที่สมควรก็ทรงเห็นสถานอันควร คือที่วัดมหาโพธารามนี้ ครั้นแล้วพระเจ้าติโลกราชราชจึงโปรดให้สร้างอารามขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นที่อยู่ของ “พระมหาเถระชื่ออุตตมปัญญา” ในพื้นที่เป็นที่เนินนารื่นรมย์ริมฝั่งแม่น้ำโรหิณี (แม่น้ำขาน) ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือราชธานีเชียงใหม่ ในปีกุน จุลศักราช 817 พ.ศ. 1998 แล้วโปรดให้ปลูกต้นโพธิ์ในอารามนั้นในปีเดียวกัน จริงอยู่ พระภิกษุก่อน ๆ ไปสีหฬแล้วนำพืชจากกิ่งโพธิ์เบื้องขวาจากสีหฬนั้นมาปลูกไว้ในอารามเชิงดอยสุเทพ (วัดป่าแดงมหาวิหาร) ครั้งนั้นพระราชโอรสโปรดให้นำพืชจากมหาโพธิ์ต้นเชิงดอยสุเทพนั้นแล้วปลูกไว้ในอารามที่สร้างขึ้นนี้ เพราะเหตุที่ต้นมหาโพธิ์ปลูกในอารามนี้ จึงปรากฏชื่อว่า วัดมหาโพธาราม ครั้งทรงปลูกต้นมหาโพธิ์เสร็จแล้วพระองค์โปรดให้จัดพิธีทั้งปวง คือ สร้างเวทให้เหมือนต้นมหาโพธิ์เสร็จแล้วพระองค์โปรดให้จัดพิธีทั้งปวง คือ สร้างเวทให้เหมือนต้นมหาโพธิ์ที่พระพุทธทรงผจญมารและสร้างสถมมหาสถาน ต่อจากนั้น ในปีอก จุลศักราช 838 พ.ศ.

2019 โปรดให้สร้างมหาวิหารในอารามนั้น,(กรมศิลปากร,ชินการมาลีปกรณ์ 2539:366-367)
พระเจ้าติโลกราช โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1998 เพื่อเป็นสถานที่จำพรรษา
ของ พระอุดมปัญญามหาเถระ ซึ่งเดินทางกลับจากศึกษาพระพุทธศาสนาที่ลังกาพร้อมทั้งนำ
ต้นพระศรีมหาโพธิ์มาปลูกไว้ที่นี่ จึงเป็นที่มาของชื่อ “วัดมหาโพธาราม” โดยพระเจ้าติโลกราช
โปรดให้ช่างจำลองแบบมาจากเจดีย์พุทธคยา มีนัยเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระพุทธศาสนา
ครบ 2,000 ปี,(ศกดิ์ชัย สายสิงห์, ศิลปะล้านนา 2556:150) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้ตั้ง
ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับรูปแบบทางศิลปกรรมของอาคารมหาวิหารไว้ 2 แนวทางด้วยกัน บาง
ส่วนเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่รับอิทธิพลของพุทธคยาในประเทศอินเดีย ขณะที่นักวิชาการบางส่วน
สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะพุกามจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม
ดีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่าอาคารดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสัญลักษณ์ตาม
ความหมายของโพธิบัลลังก์ ศูนย์กลางของการสร้างสถูปมหาสถาน และเพื่อเป็นพุทธบูชา
เนื่องในพุทธประวัติตอนตรัสรู้,(เอี ดับบลิว ฮัตชินสัน E.W.Hutchinson 1951.) อ้างว่า เจดีย์
เจ็ดยอดนี้ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1998 ในสมัยพระเจ้าติโลกราช โดยจำลองแบบเจดีย์พุทธคยาที่
อินเดีย ขณะที่นักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะพุกามจากสาธารณรัฐแห่ง
สหภาพเมียนมา, หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้ทำเชิงอรธไว้ข้อสันนิษฐานล่าสุดว่า เจดีย์
เจ็ดยอดอาจได้แบบมาจากพม่าที่วิหารมหาโพธิ์ ซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ.1858 โดยเลียนแบบพุทธ
คยามาสร้าง,(ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพญา, หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล
2414:150160) ปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ดีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่าอาคารดังกล่าว
สร้างขึ้นเพื่อเป็นการสัญลักษณ์ตามความหมายของโพธิบัลลังก์ ศูนย์กลางของการสร้างสถูป
มหาสถาน และเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพุทธประวัติตอนตรัสรู้ พุทธศิลปะยุคทองของล้านนา
พุทธประวัติเสวยวิมุตติสุข

พระเจดีย์เจ็ดยอด เป็นโบราณสถานที่เป็นจุดเด่นและเป็นสัญลักษณ์
ของวัดเจ็ดยอด คือพระวิหารมียอดเจดีย์บนหลังคา จำนวน 7 ยอด โดยมีประตูทางเข้า
ด้านหน้า(ตะวันออกด้านเดียว) พระเจ้าติโลกราชทรงโปรดสถาปนาขึ้นมาใหม่ มหา
เจดีย์ที่นำมาสร้างขึ้นนี้เป็นแบบจำลองมาจากมหาเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย ซึ่ง
เป็นสถานที่ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มหาเจดีย์นี้ เป็นแบบสถาน
ปัตยกรรมแปลกพิเศษไปจากแหล่งอื่น กล่าวคือ ชั้นล่างเป็นห้องโถง หลังคาเป็นยอด 7
ยอด ด้านข้างผนังด้านนอกตกแต่งรูปภาพลวดลายปูนปั้นประติมากรรมภาพเทวดาหรือ
พระโพธิสัตว์ทรงเครื่องศิวารมณ์สวยงามยิ่งส่วนปราสาทยอดเจดีย์ทั้งเจ็ดองค์บนดาดฟ้า
พระวิหาร ปราสาทองค์ใหญ่อยู่ตรงกลางและรายล้อมด้วยปราสาทองค์เล็กอีก 6 องค์

ผู้คนจึงนิยมเรียกว่า “วัดเจ็ดยอด” สืบมา

วิหารเจ็ดยอด ถือเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาเพียงแห่งเดียวที่ปรากฏยอดนักษัตรแบบอินเดียเหนืออย่างชัดเจน การที่ศิขระปรากฏอยู่ในแบบปัญญาตนนะ รวมถึงการที่ศิขระมีเส้นรบนอกเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูนั้น เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า วิหารเจ็ดยอดเป็นการจำลองแบบมาจากวิหารมหาโพธิ์ที่พุทธคยา, (A.B. Griswold, (1965, pp.185-188)

ศิลปกรรมในวัดเจ็ดยอด

1. ประติมากรรมรูปเทวดา

ประติมากรรมรูปเทวดาที่สลูปลเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบอย่างที่มีความสำคัญมาก ลักษณะที่ถูกนำมาใช้มีทั้งรูปเทวดานั่งและยืน ประนมหัตถ์ประกอบด้วยลวดลายประดับตามส่วนต่าง ๆ ที่ประณีตงดงาม แสดงให้เห็นถึงรูปแบบอิทธิพลจากประติมากรรมในลักษณะเดียวกันของศิลปกรรมแบบสุโขทัยการแบ่งพื้นที่ผนังด้านข้างของคัสลูปลเพื่อประดับลวดลายปูนปั้น การแบ่งพื้นที่ผนังด้านข้างของคัสลูปลเพื่อประดับลวดลายปูนปั้นลวดลายปูนปั้นรูปเทวดาที่ผนังด้านหน้าเสาทรงแจกันรูปแปดเหลี่ยมแสดงแบบที่แตกต่าง จากเสาในศิลปะล้านนาโดยปกติ, (ฉัตรแก้ว สิมารักษ์ 2541)

ลายพันธุ์พฤกษา

ลวดลายพันธุ์พฤกษานี้ส่วนใหญ่ถูกนำมาใช้ในรูปแบบของลายเครือที่มีเค้าโครงกิ่งประดิษฐ์กิ่งธรรมชาติ นิยมนำมาใช้ในการประดับตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมในเชียงใหม่และล้านนามากที่สุดเห็นได้ชัดเจน จนอาจกล่าวได้ว่า ลวดลายประเภทนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเชียงใหม่และล้านนา จึงสมควรที่จะบัญญัติเป็นศัพท์เรียกเฉพาะว่า “ลายเครือล้านนา” (เล็กสันติ 2527:108)

สัตตมหาสถาน เป็นอีกโบราณสถานสำคัญที่สร้างในวาระการประชุมสังคายนาพระไตรปิฎกแต่ครั้งสมัยนั้น ซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันให้ความเคารพนับถือ และยังนับว่าเป็นสื่อการถ่ายทอดพุทธประวัติและพระจริยวัตรของพระพุทธองค์ได้ดีที่สุด วัดเจ็ดยอด จึงให้ความสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้หลักธรรม ณ สัตตมหาสถาน พร้อมกับการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อเป็นการปลูกฝังความจิตสำนึกรักและธำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนสถานอันสำคัญของชาติ เกิดเครือข่ายจิตอาสาเพื่อพระศาสนาอันนำไปสู่การปฏิบัติบูชาสืบทอดพระศาสนา สืบไป

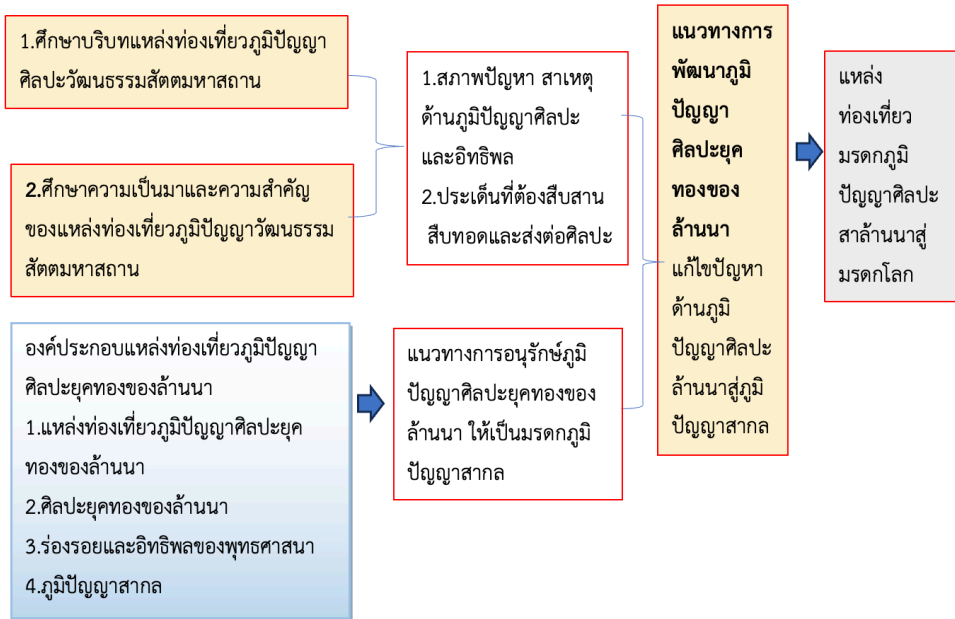
สัตตมหาสถาน“แปลว่าสถานที่ยิ่งใหญ่ 7 แห่ง ที่พระพุทธเจ้าประทับเสวยวิมุตติสุข (สุขจากการหลุดพ้น)”พญาติโลกราชได้สร้างพระมหาเจดีย์ทรงให้สร้างสัตตมหาสถานอันหมายถึงสถานที่ที่สำคัญรวม 7 แห่งไว้ใกล้เคียงกับพระมหาเจดีย์แห่งนั้นซึ่งสถานที่แต่ละแห่งนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับพระพุทธองค์ ที่ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ โคนใต้ต้นมหาโพธิ์ สัตตมหาสถานและสถานที่ต่าง ๆ ตามทิศทางสัตตมหาสถานทีพุทธคยาประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นสัตตมหาสถานจำลองแห่งแรกในเอเชียอาคเนย์ ดังนี้

อัฐมสังคายนา เมื่อ พ.ศ. 2020 ในกาณนั้น พระเจ้าติโลกราชโปรดให้อารธนาพระเถระผู้ใหญ่ในอาณาจักรล้านนาและทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภก มีพระธรรมทินมหาเถระจากวัดป่าตาลเป็นประธาน ร่วมกับพระเถระผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและภาษาบาลี ใช้เวลาสังคายนาทั้งสิ้น 1 ปี จึงแล้วเสร็จ ถือเป็นกาณสังคายนาครั้งที่ 8 ของโลก (อัฐมสังคายนา) พระเจ้าติโลกราชจึงโปรดให้สร้างหอมณเฑียรธรรม เพื่อเป็นสถานที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกซึ่งได้คัดลอกจากการสังคายนาครั้งนี้ อย่างไรก็ตามเหตุกาณสังคายนาครั้งที่ 8 นี้ยังคงเป็นข้อถกเถียงกันในกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีถึงข้อเท็จจริงของเหตุกาณ ซึ่งยังต้องรอการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

สรุป รูปแบบงานศิลปกาณเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์ หลังที่ทรงตรัสรู้ ที่จำลองจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย สร้างเป็นอนุสรณ์การตรัสรู้ในวัดโพธารามมหาวิหาร มีจำนวน 7 สถานที่ มีลักษณะที่เป็นศิลปะยุคทองของล้านนาที่พระเจ้าติโลกราชทรงสถาปนาในดินแดนล้านนา ซึ่งบันทึกไว้คัมภีร์ และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน และตำแหน่งที่ตั้งของสัตตมหาสถาน คือ ตำแหน่งที่พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขทั้งเจ็ดแห่งในปัจจุบัน ณ สัตตมหาสถานทีสร้างในดินแดนทีล้อมใสพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ประเทศไทย ล้านนา วัดโพธารามมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ไม่เพียงแต่ให้ความเข้าใจเรื่องราวทางโบราณคดีและศิลปะในพุทธศาสนาเท่านั้น “สัตตมหาสถาน” ทีปรากฏในงานศิลปกรรมของอินเดียอันเป็นต้นกำเนิดพุทธศาสนาและหลายดินแดนในเอเชียอาคเนย์ ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างถิ่นผ่านคติความเชื่อทีมีร่วมกัน ทว่ามีรูปแบบของงานศิลปกรรมทีแตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานศรัทธากับการสร้างสรรคงานศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละดินแดน

องค์ความรู้จากการศึกษา

ข้อค้นพบใหม่จากการวิจัยการวิจัย ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร ข้อมูลจากคัมภีร์ พระไตรปิฎกหนังสือศิลปะยุคทองของล้านนา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตำราทางวิชาการ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ วารสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลและขั้นตอน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางบทความวิชาการเป็นแผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

สรุป

การท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปะยุคทองของล้านนา: ร่องรอยและอิทธิพลของพุทธ ศาสนา หมายถึง ภูมิปัญญารูปแบบงานศิลปะหลังที่ทรงตรัสรู้ ที่จำลองจากพุทธคยา ประเทศ อินเดีย สร้างเป็นอนุสรณ์การตรัสรู้ในวัดโพธาราม มีลักษณะที่เป็นศิลปะยุคทองของล้านนาและ ความหลากหลายรูปแบบศิลปกรรม ที่พระเจ้าติโลกราชทรงสถาปนาในดินแดนล้านนา คือยุค ที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในหัวเมืองหลักของประเทศและมีการให้ดินแดนล้านนามีความ ศักดิ์สิทธิ์ที่ทัดเทียมอารยธรรมของพุทธคยาประเทศอินเดีย

รูปแบบงานศิลปะบันทึกไว้คัมภีร์ และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธ

ภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน และตำแหน่งที่ตั้ง คือ ตำแหน่งที่พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขทั้งเจ็ดแห่งในปัจจุบัน ณ ประเทศอินเดีย และสัตตมหาสถานที่สร้างในดินแดนที่ล้อมไสพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ศรีลังกา อินโดนีเซีย ไทย พม่า และลาว

บริบทแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปะยุคทองของล้านนา วัดโพธาราม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พระเจดีย์รูปแบบพิเศษ วิหารมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโบราณสถานที่เป็นจุดเด่นและเป็นสัญลักษณ์ของวัดเจ็ดยอด คือพระวิหารมียอดเจดีย์บนหลังคา จำนวน 7 ยอด โดยมีประตูทางเข้าด้านหน้า (ตะวันออกด้านเดียว) พระเจ้าติโลกราชทรงโปรดสถาปนาขึ้นมาใหม่ มหาเจดีย์ที่นำมาสร้างขึ้นนี้เป็นแบบจำลองมาจากมหาเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นสถานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มหาเจดีย์นี้เป็นแบบสถานปัตยกรรมแปลกพิเศษไปจากแหล่งอื่น กล่าวคือ ชั้นล่างเป็นห้องโถงหลังคาเป็นยอด 7 ยอด ด้านข้างผนังด้านนอกตกแต่งรูปภาพลวดลายปูนปั้นประติมากรรมภาพเทวดาหรือพระโพธิสัตว์ทรงเครื่องศิวารมณ์สวยงามยิ่ง ส่วนปราสาทยอดเจดีย์ทั้งเจ็ดองค์ บนดาดฟ้าพระวิหาร ปราสาทองค์ใหญ่อยู่ตรงกลางและรายล้อมด้วยปราสาทองค์เล็กอีก 6 องค์ ผู้คนจึงนิยมเรียกว่า “วัดเจ็ดยอด” สืบมา

วิหารเจ็ดยอด ถือเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาเพียงแห่งเดียวที่ปรากฏยอดดินขระแบบอินเดียเหนืออย่างชัดเจน การที่ศิขระปรากฏอยู่ในแบบปัญญาจาตนะ รวมถึงการที่ศิขระมีเส้นรอบนอกเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูนั้น เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า วิหารเจ็ดยอดเป็นการจำลองแบบมาจากวิหารมหาโพธิ์ที่พุทธคยา, (A.B. Griswold, (1965, pp.185-188) ศิขระของวิหารเจ็ดยอด ซึ่งมีการวางผังแบบปัญญาจาตนะ ส่วนบนขององค์สถาปัตยกรรมประกอบด้วยยอดแบบศิขระและสถาปัตยกรรม ศิขระของวิหารเจ็ดยอด ซึ่งมีการวางผังแบบปัญญาจาตนะ ส่วนบนขององค์สถาปัตยกรรมประกอบด้วยยอดแบบศิขระและสถาปัตยกรรม พระเจดีย์เจ็ดยอด พระอารามหลวง ศิขระของวิหารเจ็ดยอด ซึ่งมีการวางผังแบบปัญญาจาตนะ ยอดศิขระแสดงเค้าโครงของรูปทรงที่รับอิทธิพลจากต้นแบบเจดีย์มหาโพธิ์ที่พุทธคยาประเทศอินเดีย ยอดศิขระมีการประดับปูนปั้นซึ่งแสดงการแบ่งเก็จออกเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นมีการประดับลวดลายลายหน้าวงโค้งเกือกม้าแบบอินเดียซึ่งเรียกว่า “กุฑู” ที่ด้านข้างและด้านบนสุดประการการประดับกลีบบะเพ็งที่เรียกว่า “อมลกะ” ด้านบนของศิขระปรากฏอมลกะทรงระฆัง เทียบได้กับยอดศิขระของวิหารมหาโพธิ์พุทธคยา ลายรูปปั้นเทวดานั่งประนมหัตถ์ที่ผนังด้านข้าง ลายรูปปั้นรูปเทวดายืนประนมหัตถ์บริเวณส่วนที่ย่อมุมขององค์สถาปัตยกรรม แสดงการย่อมุมและลดระดับความสูงทางด้านข้างของสถาปัตยกรรมเจ็ดยอด

รูปแบบงานศิลปะการเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 สัปดาห์ หลังที่ทรงตรัสรู้ บันทึกไว้ คัมภีร์ และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และ สถาปัตยกรรม ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลในดินแดนพุทธภูมิอย่างประเทศอินเดีย และส่งต่อคติ ความเชื่อนี้มาสู่หลายดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและ มหายาน และตำแหน่งที่ตั้งของสถูปมหาสถาน คือ ตำแหน่งที่พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุข ทั้งเจ็ดแห่งในปัจจุบัน ณ ประเทศอินเดีย และสถูปมหาสถานที่สร้างในดินแดนที่ล้อมใสพุทธ ศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ศรีลังกา อินโดนีเซีย ไทย พม่า และลาว ไม่เพียงแต่ให้ความ เข้าใจเรื่องราวทางโบราณคดีและศิลปะในพุทธศาสนาเท่านั้น “สถูปมหาสถาน” ที่ปรากฏใน งานศิลปกรรมของอินเดียอันเป็นต้นกำเนิดพุทธศาสนาและหลายดินแดนในเอเชียอาคเนย์ ยัง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างถิ่นผ่านคติความเชื่อที่มีร่วมกัน ทว่ามีรูปแบบของ งานศิลปกรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานศรัทธากับการ สร้างสรรค์งานศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละดินแดนเช่นกัน (เชษฐ ติงส์กุลลี, 2555)

จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปะล้านนา ของพระเจ้า ติโลกราชยุคทองของล้านนา และความหลากหลายทางด้านรูปแบบศิลปกรรม จึงทำให้เห็น ร่องรอยและอิทธิพลของศิลปะยุคทองของล้านนา ที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุดในหัว เมืองหลักของประเทศ ที่สืบสานศิลปะยุคทองแห่งพุทธสถานของชาติ ศิลปะสถาปัตยกรรมยุค ทองของล้านนา ได้เห็นร่องรอยและอิทธิพลของพุทธศาสนาและศิลปะสถาปัตยกรรมโบราณ สถานที่บูรพกษัตริย์เคยสถาปนาในล้านนา และจารึกที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา การ สร้างศิลปะสถาปัตยกรรมล้านนาที่เชื่อมโยงอย่างเหนียวแน่นกับวิถีชีวิตของชาวล้านนา ของ บูรพกษัตริย์ที่ทรงสถาปนาแหล่งอารยธรรมยุคทองของล้านนาที่มีต่อองค์ความรู้ด้านพุทธ ศาสนา ศิลปะสถาปัตยกรรม ร่วมสืบสานภูมิปัญญาพุทธศิลปะสำคัญแห่งพุทธสถานของชาติ อีกทั้งปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งพุทธสถานของชาติ อันนำไปสู่การปฏิบัติบูชาสืบทอดพระศาสนา ด้านการนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งไทยและ ต่างประเทศ ได้ทราบพุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขศิลปกรรมอินเดียและเอเชียอาคเนย์ ที่ เป็นภูมิปัญญาของบูรพกษัตริย์ สร้างประทับใจแก่ลและนักท่องเที่ยวที่มาชมโบราณสถาน รวมทั้งเกิดจิตสำนึกและตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งพุทธสถานอันนำไปสู่การปฏิบัติบูชา สืบทอดพระศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาศิลปะยุคทองของล้านนา ให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาเยือนวัด เพื่อสร้างความประทับใจในความหลากหลายทางด้านรูปแบบศิลปกรรม

2. ควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้พุทธศิลปะและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3. ควรสร้างความตระหนักรู้ในความสำคัญแห่งภูมิปัญญาล้านนาแก่พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปอันนำไปสู่การสร้างศรัทธาสืบทอดภูมิปัญญาศิลปะยุคทองของล้านนา

4. ควรสืบสาน สืบทอดและส่งต่อ งานศิลปกรรม ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สถานที่สร้างในดินแดนที่เลื่อมใสพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์ ของชาติไทย เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมสากลต่อไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัตนปัญญาเถร. (2540). ชินกาลมาลีปกรณ์. แปลโดย แสง มนวิฑูร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เชษฐ ติงสัญชสี, สัตตมหาสถาน : พุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขกับศิลปกรรมอินเดียและเอเชียอาคเนย์. (2555). ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

วิชาภรณ์ ชำนิกำจร . (2556). ศึกษาเพื่อออกแบบผังบริเวณสัตตมหาสถาน และสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ณ วัดวังปลาโต อำเภอบรบือ มหาสารคาม. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมโชติ อ่องสกุล (2562). ชุมชนรอบวัดในเชียงใหม่:ประวัติศาสตร์ชุมชน. พิมพ์ครั้งแรก โรงพิมพ์ศูนย์ ล้านนา. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เชษฐ ติงสัญชสี. (2555). หนังสือสัตตมหาสถานพุทธประวัติตอนเสวยวิมุตติสุขกับศิลปกรรมอินเดียและเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

จารุวรรณ พึ่งเทียร. (2560). พุทธศิลป์, พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฉัตรแก้ว สิมารักษ์. (2541). ประติมากรรมปูนปั้นรูปเทพชุมนุมประดับผนังวิหารเจ็ดยอด วัดเจ็ดยอด (มหาโพธาราม) จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ประวัติศาสตร์ศิลปะ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เล็กสันติ . (2527). ศิลปะภาคเหนือ. วัดเจ็ดยอด (มหาโพธาราม) ศิลปะยุคทองของล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม.

สงวน โชติสุขรัตน์. (2515). ประชุมล้านนาไทย เล่ม 2. พระนคร: โอเดียนสโตร์.